

PILOTA ETA ESPAZIOA

Gogoeta bat edo beste...

ANTON MENDIZABAL

«E spazioaz» idaztea gauza serioa dela dudarik ez dago. Batek baino gehiagok pentsatu ere pentsa dezake ez ote garen ur handiegitan sartuko lantxo honetan... Baina lasai har ditzagun gauzak eta «espazio» hitzak duen sakontasunari ez diezaiogun beldurrik izan, laister konturaruko baikara nola-halako «espazioaren» aldeko sentsibiltate baten jabe bagarela eta.

Badugu gainera euskaldunok aukera paregabea «espazioaren» muinekin harremanetan jartzeko. Izan ere, gauza jakina da herri honetan gehiago edo gutxiago gehienok **pilotarekin** zerikusia izan dugula eta badugula. Ohizko partidu eta kirol alderdi hutsari baino **pilotaren inguruneari** begirada sakon-

xeago bat ematen badiogu, geure joko nazionalaren aberastasun paregabeaz ohartuko gara, eta bide batez, «espazioaren» zenbait ikuspunturekin topo egingo.

Handik edo hemendik has gaitzke gogoeten haritik tiraka, ordena handirik gabe gainera, lan honen asmoak ez baitira gaia agortzekoak edo gehiegi sakontzearenak inolaz ere; lehen geldialdi pentsakor bat eragitekoak baizik. Ikusiko dugunez gainera, «espazialki» hain aberatsa den **pilotaren** inguruan, naiz handik naiz hemendik, berehala aurkituko dugu «espazioaren» kontzeptuekin aurrez aurre jartzeko parada.

Nonbaitetik hasiz beraz, hitz-aspertuetan denbora gehiegi-rik galdu gabe, **PILOTALEKUARI** eman diezaiokegu lehenen begirada berezia.

Aspaldidanik datorkit niri behintzat, «**pilotaleku-espazioaren**» aldeko lilura. Donostiako «Gros» frontoi famatuaren garaiak ziren haiek. Aita pala motzeko pilotaria zen eta maiz joaten zen **pilotaleku** eder hartara koadrilarekin entsaiatzera. Artean, oso mutikoa nintzelarik sarritan eramaten ninduen berarekin saio haietara. Saioa amaitu ondoren eta aldageletan pilotariak dutxa hartzen zuten bitartean, pilota astun eta gogor haie-tako bat hartu, eta beste eskutik pala astuna arrastaka nerama-la kantxaratzen nintzen **pilotaleku** BAKARTI, LIBRE eta ISIL hartara, han eta hemen lardaskan ibiltzera.

Aldageletako ate iluna igaro eta ARGILUN artean azaltzen zitzaidan «espazio» ERRALDOI hark sortzen zizkidan *hotzikara, harridura* eta *lilura* bizi-bizian errepikatzen zaizkit maiz oraindik ere, zenbait **pilotalekuetan** sartzerakoan.

HUTSEZ BETERIKO «espazio» **LIBREA... ZAIN-ZELATAN** dagoena... **SAKRATUA... TENTSIOZ** bizia...

Egia esan behar badut, **pilotalekuetatik** aparte, oso leku bitxi eta berezietan sentitu izan dut honelako *kategoriazko* «espazio» sentsaziorik... Chartres, Santa Sofia, San Marcos, Arantzazu... bezelakoetan agian?

Ez dut uste ordea «**pilotaleku-espazioaren**» *nabarmentze* berezi horren somaketa neure gauza partikular bat denik inon-

dik ere, ziur bainago lantxo honen irakurleen artean antzeko zerbait sentitu duen bat baino gehiago ere badagoela. Sentsazio konpartitu bat ere badela uste dut.

Ez ahal dugu edozein garai edo lekutan egon dagoen **pilota-
lekua LIBRE** ikusten dugun bakoitzean, **ZELATAN-ZAIN** dagoen «espazio» horren *deia* sentitzen edo?

Zergatik daramagu batek baino gehiagok eskura, badaezpada ere, motxilan, zakuan, auto-guanteran... **pilota bat**? Ez dut uste **pilota jo** eta aurrera-atzera ibiltzeko izerditz gogo jolastiar sinple baten posibilitateak bultzatzen gaituenik, badaezpada ere, **pilotatxo**, hori eramatera...

Dei ezkutu eta *berezi* horri *erantzuteko* aukeraren ezinbesteko zuzena da **pilota**. *Errito* ukitu bat duen ekintzaren aukera *sakonagoa* emango digu **pilotak pilotalekura** hurbiltzera-koan, kontenplazio hutsak baino. **Pilotak**, «**pilotaleku-espazioaren**» sentitzaile *pasibo* izatetik, «espazio» honen partaide eta eragile *aktibo* izatera garamatza. **Pilota**, geure **BARNEKO, ASPALDIKO, EZKUTUKO** «espazioarekin» harremanetan ipiniko gaituen tresna **sakratua** bihurtzen da.

Baina «**pilotaleku-espazioaren**» *sentitzaile isilak* izatea ere oso barnean daramagun zerbait dela esango nuke. Pentsa dezagun lasai orain honi buruz.

Geure Euskal Herriko herritxo batera inguratzen garenean, ia derrigorrez bi «espazio arkitektonikoren» bila abiatuko gara zuzenean; Eleiza eta **pilotalekuaren** bila alegia. Badirudi, bai bata edo bai bestea falta bada, herritxo hori sakonean osatzeke dagoela.

Eleizak, urteen eta gizaldien poderioz definituriko estilo arkitektonikoen adibide dira, eta batzuk gehiago, gutxiago besteak, euren zentzu sakratua dela batetik, edo balore artistiko-arkitektonikoak direla bestetik, bere bisitaldia erraz ulertarazten dute.

Ohizko *erlijio-arte* kontzeptuen arabera, errito eta arkitektura ikusgarri eta ornamentazioan oinarrituriko kontzeptuen arabera alegia, justifikatzen al du **pilotalekuak** ia derrigorrezkoa zai-

gun bisita hori? Ez dira beraz **pilotalekuko** arkitektura honen ñabardurak, ikusgarritasunak, apaindura miresgarriak edo bere soluziobide tekniko harrigarriak bisitara bultzatzen gaituztenak. *Zerk deitzen* gaitu orduan pilotaleku aldera, monumentu-ikusketa *errito* baten antza ere baduen zerbeit ez bada?

«Espazio-aberastasun» ikaragarria dauka **pilotalekuak**. **HAN**, nonbait, geure barruaren **URRUTIAN** dirauen ESPAZIO-GUNE **SAKRATU** baten arrastoan ipintzen gaitu **pilotalekuaren SENTITZE** soilak. **TENPLU MONUMENTAL** edo **ARKITEKTURA ESKULTORIKO** honek, apainduz bilutsik, eskema hutsean, zuzenki, sotilki... geure *izate* ezkutu eta misteriot-sua sentiaraztera garamatza, bere «espaziozko» **ISILTASUN MUGAGABEAN**.

Berriro diot ordea, gogoetaren hariarekin jarraituz, ez dudala uste hauek neure burutapen soilak direnik. Ziur nago «**pilotaleku-espazioaren**» kutsadura eta *bortxakeriak* ikusi eta entzuterakoan asko garela *han*, nonbait, geure barneko *txokoren* batean **ZASTAKO** bat sentitzen dugunak.

Bai noski... jakin badakigu... arrazoiak ulertzen ditugu... a zer erremedio!... leku egokiagoen faltan **pilotalekuak** bete behar dituela «polikiroldegi», «antzerki-areto», «maskarada-leku», «peri», «azoka», «zinematoki», «erromeria», «mitin-leku», «jangela nagusi», «eleizkizun-gune», «dantzaleku»... eta abar luze baten paperak baina... 4aren eta 6aren koadroen artean *aholtza* bat ikusten dugunean... edo *stand* baten atzetik 7aren koadroa serio-serio azaltzen zaigunean... edo bazkari erraldoi horietako batean *txokoan*, *txapa* ondoan langostinoa jaten ari garela konturatzen garenean... edo... ez al dugu *han* geure barruko leku ezkuturen batean **ZAST** labor baina mikatz bat sentitzen?

Pilotalekuaren zorua, eskubaloi, futbito, saskibaloi... marrez sareturik ikusten dugularik, edo *hormak*, esne pattar, gazta, barazki, banku eta auto, egunkari-iragarkiz... edo ikurrin, pankarta, pintadaz... *apaindurik* ikusten ditugularik, *han*, nonbait **ZAST!** bat sentituko dugu. Beste batzuetan berriz, erabat *asaldatu* ere asaldatuko gara, **pilotalekuan** «porteriak», «saski-zangoak» edo «*autoak*!» ikusten ditugunean...

Erraza zaigubortxakerien zerrenda honi jarraipena ematea, eta seguru nago azkar bururatuko zaizkigula horri eransteکو beste **ZASTATEKOEN** arrazoi gehiago, nahiz eta maiz, **pilotalekuan** egiten diren *beste* aktibitate horiekin konforme egon.

ZASTATEKO horiek dira geure «**pilotaleku-espazio**» horren *sentsibilitatearen* lekuko. *Bortxakeria/kutsadura* horiek, *deuseztu, ezabatu, desegin* egiten dute **ESPAZIO SAKRATU SAKON** horren *lilura* eta *presentzia*, zenbait katedraletan, ornamentazio-gehiegikeriak, estandarte, alfonbra, zintzilikario eta abarrek, «espazioaren» mistikotasuna hausten duten moduan.

Utzi dezagun baina oraingoz, «**pilotaleku-espazioaren**» gogoe-tatxo hauen jarraipena beste baterako. **Pilotaren** mundua oso zabala eta aberatsa dela genion, eta beste era bateko gogoeta «**espazialak**» egiteko aukera oparoa eskaintzen digunez gero, inguratu gaitzke oraingo honetan **pilota-jokora** zuzenean.

Azter ditzakegu, gainbegiratu azkar batez, bai **jokoan**, bai **jokoa** bera deskribatzeko eta aditzera emateko erabiltzen diren **hitz** batzuen «**espazio-edukina**».

Zerrendatxo hau aurkeztuko dizuet gaurkoan;

HUTS (kale, fallo...)

«**Pilotalekuaren espazioaz**» gogoetan aritu garenean, **HUTSEZ BETERIKO** «**espazio**» **LIBREAREN** ideia aitatu dugu. **HUTS** egitean, **HUTSA BETE** beharrean, **pilotarekin** asmatu beharrean..., **HUTSA HUTS** utzi dugu.

Negazio totala beraz; ezereza. Agian, **pilotaren** gauzarik ezkorrenetakoa eta lotsagarrienetakoa izan daiteke **HUTS** egi-tea.

Batzuetan, **keinuak** badu **HUTSAREN** antza, baina antza besterik ez da, bigarren sekuentzia batean lagunak **HUTS** hori **BETETZEN** badu. **BETEKO** ez balu ordea?... hara **keinu** **HUTS** parregarri bihurtua.

BETE (zeharo nekatu, indarrez hustu...)

Hitz honek eta bere erabilpenak adierazten diguten dialektika, «**okupatze-desokupatzearena**» alegia, oso berezia eta sako-

na dela uste dut. **HUTSEZ**, *indar-ezaz*, **BETE**, *zehar* egin da. «**Espazio**» gogoeta bikaina oraingo hau ere.

AIDE (bolea, sotamano)

A zer-nolako diferentzia **aidez** edo **botean** jotzerakoan! zailtasun teknikoak alde batera utzirik, **AIDEZ**, «**espazio**» *jatorrizkoa, zuzena, garbia, kutsatu gabea* **BETETZEN** saiaturko gara.

*Botea eman ondorenean berriz, bigarren eskuko «espazio» batekin ari gara. Boteak, bi «espazio»-mota bereizten ditu garbi-garbi. Maiz, bigarren eskuko «espazio» hori, zoruaren arabera, botearen arabera, kalitate eskasagokoa izan daiteke; zoruaren arabera, botearen arabera, kalitate eskasagokoa izan daiteke; nolabait ere zikindua.. Ikusi besterik ez dago zer-nolako garrantzia ematen dioten **aideko** jokoari «laxoan» eta «errebotean» aritzen diren jokalaria...*

MOZTU (txapa gainera, lurrera...)

Zer mozten du pilotariak?... **pilota** bera hala «**espazioa**»?... «**espazioa**» noski... **Pilotak** *osorik* dirau... **MOZTU** duena «*espazioa*» izan da; **pilotalekuan** *sega* antzeko bat pasa bailuen, gaineko «**espazioa**» ezabatuz...

ZABALDU (eskubi aldera zabaleratu, ezker-paretean, edo ezkereskubi aldera, plaza librean...)

Aurreko hitzean egin dugun gogoetaren antzekoa egin daiteke orain ere. Ez da **pilota ZABALTZEN**, «**espazioa**» baizik.

BILDU (ekarri, indarrez baino gehiago direkzioz...)

BOROBILDU, LASAITU, GOZATU... «**espazioa**».

TXOKO (ezker pareta ren eta trinketearen mikroespazioa...)

Definizioz da «**espaziala**» hitza hau. **TXOKOA**; «**espazio-zelula**» *definitua, misteriotsua, gordea...* sorpresaz beteriko «**espazio-altxor kutxa**»...

Honela jarraituko genuke ildo «**espazial**» honetatik gogoe-tetan segidan, edo beste batzuetan murgilduko ginateke berehala.

— **Pilotariak**, «**pilotaleku-espazioaren**» *eskulturgileak*, **pilota zizeltzat** daukatenak eta soinez, hankaz eta besoz «espazio» bereziak *definitzen* dituztenak...

— **Pilotaren soinuak** adierazi ditzakeen «**espazio**» *kalitate* eta *dentsitateak*...

— Jokalari eta ikusleen *oihuek* gorpuzten dituzten «**espazio-tipoak**»... edo...

Zuk zeuk jarrai zenezake zerrenda hau... baina beste batean izan beharko du, lantxo honen mugak direnak dira eta.

«**Espazioaz**» hitz egitea gauza serioa dela genioen, gogoeta hauen hasieran, baina **PILOTA** tartean delarik, kontzeptu hauetara inguratzea ez da hain arrotza egiten, ez da?